

Zorka Maletić – Sjećanja na školovanje u Crnoj Gori

... NAJLJEPŠE JE ĐAČKO DOBA

*Današnji izgled zgrade u kojoj se nalazila
Srednja medicinska škola na Cetinju*

Posve slučajan susret sa gospođom Zorkom Maletić (rođenom Ukšanović) jednog prijepodneva početkom ove godine u Crnogorskom domu u Zagrebu – gdje je iz, za redovitije posjećivanje večernjih manifestacija naše Zajednice ipak udaljenih, Križevaca došla da sa suprugom gospodinom Franjom Maletićem pogleda najnovije publikacije NZCH – i potom zapodjenuti razgovor koji je neosjetno skliznuo na minula vremena, iznjedrio je (kroz par kasnijih viđenja i daleko više telefonskih kazivanja u narednim mjesecima) ne jednu već nekoliko „crnogorskih priča“! Teško je reći: da li je bilo potresnije kazivanje o viđenju (sa preko 100 metara udaljenosti) s ocem zatočenim u talijanskom logoru; da li je bila nevjerovatnija priča o prolazu pješice tunelom Galarija kroz Sutorman koji se činio najboljim pravcem (zbog u međuvremenu od strane partizana minirane pruge i prekinutog prometa) za povratak domu nakon tog, pokazalo se,

posljednjeg susreta s ocem; da li je više plijenila nepobjediva mladost koja je, u poratnim vremenima kada je malo bilo razloga za igru, našla trenutke radosti u garderobi Cetinjskog pozorišta isprobavajući haljine i šešire poznatih glumica: Blaženke Katalinić, Lučke Simonuti, Ete Bortolazi i drugih; da li je više divljenja izazvalo saznanje da je gospođa Maletić, kao medicinska sestra DZ Križevci i pripadnica jedne od četiri brigade iz Hrvatske u njoj smjeni, otišla (opremljena čak i serumom protiv zmijskog otrova!) da pomogne svojoj ranjenoj i voljenoj Crnoj Gori poslije katastrofalnog zemljotresa 1979. godine. Pa ipak, uvažavajući nebrojeno puta potvrđenu istinu da „Od kolijevke pa do groba, najljepše je đačko doba!“, opredijelili smo se za kazivanje gospođe Zorke Maletić o danima školovanja na Cetinju. Ljepota tog doba jeste obično u sjećanju na bezazlene đačke nestašluke, ali često i na događaje koji nenadano utru cijeli životni put. Susret s porodicom prof. dr. Jefta Milovića (kasnije univerzitetskog profesora u Zadru i vrsnog poznavaoa Njegoševa djela) zauvijek je odredio životni poziv gospođe Zorke Maletić; o predanosti tom pozivu svjedoče mnogobrojna priznanja za njen humanitarni rad (Jubilarna medalja povodom 100. obljetnice Crvenog križa na tlu Hrvatske, Medalja zasluga za narod, Zahvalnica povodom 120 godina HCK, Zlatni znak HCK za 25 godina dobrovoljnog rada ...). A o

njenoj spremnosti da prvo misli na druge a onda na sebe svjedoči i uvjerenost potpisnika ovih redova – potaknuta sjetom i tugom s kojom je bilo praćeno kazivanje o posjeti Cetinju 2007. godine – kako bi gospođa Zorka umjesto svih priznanja više voljela da na zgradi Doma učenika i studenata, gdje se nekad nalazila njena Srednja medicinska škola na Cetinju, vidi samo bičnu spomen-ploču u znak sjećanja na školu koja je neizbrisivi dio istorije zdravstva u Crnoj Gori.

Zoran Drašković

Tekst je objavio "Crnogorski glasnik" br 58. -VII/VIII 2009.- Glasilo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. (<http://www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik.aspx>)

Zorka Maletić: SJEĆANJA NA ŠKOLOVANJE U CRNOJ GORI

*Gospoda Zorka Maletić na
ulazu u zgradu nekadašnje
Srednje medicinske škole*

Po završetku Drugog svjetskog rata moja draga i nadasve požrtvovana majka odlučila je da je za budućnost moja dva brata i mene najbolje da se školujemo. Odluka hrabra i odgovorna – mi smo bez oca i sav golemi teret snosiće sama! Cetinje je bilo najbolji izbor: stara crnogorska prijestolnica, grad pjesnika, slikara, grad škola – Njegošev grad – tada glavni grad Crne Gore. Tu je centar crnogorske istorije: muzeji, galerije, biblioteke, spomenici stare crnogorske kulture ...

Došao je dan naše selidbe. Ne sjećam se točno kako smo iz mojih rodnih Boljevića do Virpazara dopremili ono malo namještaja i ostalih stvari, ali se dobro sjećam da smo – uz pomoć moje drage tetke Ljubice i njene familije – smjestili stvari u lađu i krenuli za Rijeku Crnojevića. Put dug, za veslače vrlo naporan – putovali smo cijeli dan! Pred večer smo stigli u Rijeku Crnojevića, gdje nas je čekao nekakav vojni kamion u koji smo pretovarili stvari .

Rastanak sa Boljevićima bio je vrlo težak, bili smo duboko traumirani gubitkom oca, doma, rođaka i svega što je nama bilo blisko, a sada je u suzama uslijedio i rastanak sa našim bližnjima koji su nas dovezli do Rijeke Crnojevića. Ni danas ne znam da li je bila veća tuga za rodnim krajem ili strah od nepoznatog. U suton zbunjeni krećemo za Cetinje. Cesta („džada“) makadamska, puna rupa. Strah nas je: noć se spušta, a naš kamion stade i ni makac dalje – „U kvaru je!“, kaže vozač. Čekajući pomoć, noć provodimo drijemajući pod vedrim nebom. Nakon otklonjenog kvara, u jutarnjim satima stižemo na naše odredište: Cetinje, Skadarska ulica broj 3. Prvo što zapažam je lijepa crkva preko puta našeg malog stana, ograđena (kako se meni tada činilo) nekakvim željeznim kopljima – kasnije saznajem da su to pušćane cijevi!

Počinjemo intenzivno učiti: ja za upis u I razred gimnazije (trebalo je polagati prijemni ispit!), a braća u osnovnu školu. Dobro pamtim i sa poštovanjem ističem brigu moje majke kako će me obući za prvi dan odlaska u školu: od plišanih zavjesa („kontrina“, kako smo ih mi u Boljevićima zvali) sašila mi je haljinu, a braća se odriču svojih „tačkica“ da bih ja nakon dugo vremena dobila nove cipele. Gimnazija je bila u današnjoj Nacionalnoj galeriji – između Parka 13. jul i Njegoševog parka. Sjećam se odlazaka u školu preko Balšića pazara, gdje smo kao poslasticu kupovali rogače i po koju suhu smokvu. Čokolade i bombona nije bilo i sve namirnice su bile strogo racionalizirane.

Majka je počela raditi u Direkciji pošta (smještenoj u zgradi Vladinog doma) kao spremačica. Njen posao je bio vrlo naporan, a od njene zarade i pomoći ujaka Veliše Lekovića smo nekako živjeli. Brat i ja smo, uz učenje, svako veče išli majci pomoći. U školi smo se prilično dobro snašli, makar da je sastav bio vrlo heterogen, kako socijalno tako i po godinama. Sa mnom u razred išao je danas poznati violinista Tripo Simonuti (ponekad smo ga zvali Pipo) – sjedio je u klupi iza mene. Dobro sam znala njegovu sestru Lučku, glumicu u Cetinjskom pozorištu.

Gimnazijska pravila su bila vrlo stroga, kako u školi tako i van škole. Kažnjivo je bilo da učenik iza 21h bude viđen na korzu. Naredbom direktora, koju je dežurni profesor čitao po razredima, osim izlazaka bilo je određeno kako moraju biti ošišani dječaci, a kako djevojčice.

Cetinje ima duge i oštre zime. Jedne tako hladne večeri (a padao je i snijeg!), vraćajući se sa posla, moja majka je sreća dvoje promrzlih ljudi sa nekakvim malim zavežljajem – izgubljeni tražili su prenoćište. U zavežljaju je bilo njihovo skoro smrznuto malo dijete. Moja ih je majka bez oklijevanja dovela u naš ionako malen stan. Bio je to bračni par Milović: prof. dr. Jefto Milović sa suprugom (zvao ju je Ljubica, a bila je Poljakinja) i sinčićem Mićom – izbjeglice iz Poljske! Taj majčin humani postupak odredio je moje buduće zvanje, dakle pomoći čovjeku u nevolji – hvala Ti mama! Ostali su u našem domu oko tri mjeseca. Bili su to vrlo uglašeni ljudi, a Mićo nam je služio kao zabava. Dijelili smo sve što smo imali sa njima. Profesor Milović se zapošljava u gimnaziji, predaje srpskohrvatski u nižim razredima i filozofiju u višim razredima, a u medicinskoj školi mi je kasnije predavao latinski. Bavio se i naučnoistraživačkim radom, zbog čega se preselio u Zadar. Do kraja života je ostao u bliskim odnosima sa mojom porodicom.

Gimnazijski dani su prošli vrlo brzo. Obilazili smo muzeje, Manastir, Orlov krš sa spomenikom Danilu I Petroviću, učili „pod Jasike“, išli u kino i pozorište. Tu je bila i nezaobilazna posjeta Njegoševom grobu – kulturnom mjestu za sve Crnogorce; pješice bismo išli od Ivanovih korita do Lovćena.

Nakon „male“ mature („pola mature“), upisujem se u Srednju medicinsku školu, prvu školu takvog profila u Crnoj Gori pod direktnom ingerencijom Ministarstva zdravlja. Prvi razred je mješovitog sastava, a učenici i učenice su iz svih krajeva Crne Gore. Škola – koja nije imala svoj prostor i bješe smještena u Higijenskom zavodu – bila je internatskog tipa, pa sam, iako je moja porodica živjela u Cetinju, zbog propisa morala stanovati u internatu. Sa nama su stanovali i naši odgojitelji: vrlo strogi gospodin Ivo Radulović, te odgojiteljice sestra Đina Andrić i sestra Mika Mijušković. Bivša zgrada vojne bolnice preuređivana je za našu školu i mi smo se u drugom polugodištu preselili u novouređenu zgradu prilagođenu potrebama škole po uzoru na engleske koledže. Zgrada je svojim pročeljem gledala na rezidenciju predsjednika Vlade Blaža Jovanovića (udaljenu oko 100 metara), te čuveni Grand hotel. Iza škole nalazila se zgrada Predsjedništva vlade. Dakle, lokacija elitna.

U prizemlju škole bila je portirnica, desno salon za goste, zbornica, te bogato opremljena biblioteka (kako stručnom literaturom, tako i beletristikom), a lijevo je bila uređena prostrana trpezarija te kuhinja.

U uniformi Srednje medicinske škole na Cetinju

Na spratu su bile učionice, kabineti, soba domaćice i velika šivaonica, a u krilu prema Parku 13. jul spavaonice, kupatila i izolaciona soba. Smještaj za ono vrijeme luksuzan, a po uzoru, kako rekoh, na engleske koledže, jer Engleska je kolijevka sestrinstva. Naime, naš direktor dr. Dušan Dekleva sa delegacijom iz Ministarstva išao je u Englesku, pa je škola bila skoro preslik tamošnjih koledža i predstavljala ponos organizacije odgoja i školovanja kadra od kojeg se puno tražilo i koji je bio prijeko potreban Crnoj Gori.

Po završetku prve godine, dječaci nastavljaju školovanje u Banja Luci i Osijeku, a škola ostaje čisto ženskog sastava i strogo zatvorenog tipa. Uz odgojitelje dobivamo i domaćicu gospođicu Zoru Bendiš (rodom iz Konavla), koja je netom došla iz Rima, sa svim kvalitetima za vođenje domaćinstva takve škole. Dobivamo nove učeničke uniforme (sa amblemom škole!), šivane u školi po našoj mjeri, a pod budnim okom naše domaćice. Učila nas je urednosti, pedantnosti; između ostalog, u ono malo slobodnog vremena što bi nam preostalo nakon svih obaveza, učila nas je štopati čarape, praviti rupice na odjeći, a za ljetnjih praznika smo na Ivanovim koritima sa njom spremale zimnicu. Nismo je voljele! Tek kasnije smo shvatile koliko je korisnog ta vrijedna i odgovorna žena utkala u nas. Odgojitelji su imali drugi zadatak: dok bi jedna odgojiteljica sa jednom grupom išla na praksu po raznim odjelima bolnice, druga bi sa ostalim učenicama boravila u razredu i pomagala kod učenja. Nastava je bila poslijepodne; nastavnici iz opštih predmeta bili su gimnazijski profesori, a stručne predmete su predavali liječnici (osim njege bolesnika i farmakologije).

Izlazak smo imale subotom (od 14 do 18h) i nedjeljom (od 14 do 20h), isključivo u uniformi čiji je izgled strogo kontrolirala domaćica. Išle smo redovito u kino i pozorište, naravno sa odgojiteljima,

a ponekad i sa direktorom i njegovim sinom Nikolom (kasnije poznatim hirurinom).

Našu školu su vrlo često posjećivali poznati kulturni radnici, npr. čuveni glumci Blaženka Katalinić, Suljo Spajić i Lučka Simonuti te slikari Vera (čijoj smo se eleganciji kao djevojke divile!) i Petar Lubarda.

Budući da smo bile u internatu, izazivale smo znatiželju, pa su nas druge škole pozivale na čajanke. Naravno, vrijeme ostajanja na njima bilo je ograničeno, kao i broj pozivnica; naime, učenice koje će ići određivala je odgojiteljica, a mjerilo su bile ocjene. Često su nam cetinjski momci iz Parka 13. jul (na koji su gledale naše spavaonice) pjevali serenade („podoknice“), na šta smo odgovarale kratkim paljenjem svjetla. I ma kako da je režim bio strog, postojale su i skrivene simpatije.

Kako su godine školovanja prolazile, tako je naša praksa bivala sve složenija. Provodile smo gotovo cijele školske ferije po odjelima bolnice „Danilo I“, te bolnica u Risnu, Brezoviku, Baru.

Naše školovanje je bilo veoma skupo (što su nam često naglašavali!), jer smo sve – od rublja do haljine, kaputa, kape, cipela – dobivale od škole. Od nas se u stručnom smislu mnogo očekivalo i tražilo, jer je Crna Gora bila tada bez

kadrova. Osim o stručnom, vodila se velika briga i o opštem obrazovanju: učili su nas ponašanju kako u društvu tako i u privatnom životu (poslije pozorišne predstave predati glumici cvijeće, dočekati gosta u salonu i otpratiti ga itd.).

Došao je i dan završetka školovanja – skromno matursko veče u prostoru škole, na kojem je bio prisutan ministar, pomoćnik ministra te sav nastavnički kadar. Među uzvanicima je bio i redatelj Milo Đukanović.

Naše maturalno putovanje bilo je kratko: dačkim autobusom dobivenim od UNICEF-a do Dubrovnika, razgledanje njegovih znamenitosti, veče u Konavoskim dvorima (u gostima kod naše domaćice gospođice Zorke Bendiš) te Herceg Novi (hotel „Boka“). Rado se sjećam večere u tom hotelu kada je za naš stol došao ni manje ni više nego general Peko Dapčević, čestitao nam i častio nas šampanjcem. Bile smo ponosne i uzbuđene.

Rastanak sa školom, ma kako željno očekivan, bio je vrlo težak. Tek tada smo shvatile koliko smo bile mažene, pažene i brižno odgajane. Na zaposlenje nismo dugo čekale. Dobivali su se dekreti iz Ministarstva, pa je tako moje prvo radno mjesto bila bolnica „Danilo I“ – operaciona dvorana.

*Stara zgrada bolnice „Danilo I“
(prve bolnice u Crnoj Gori)*

Bila sam i ponosna i prestrašena, jer sam tek tada spoznala da zapravo ja moram biti ta koja se mora brinuti o svemu, počev od dobro naoštrenog skalpela, pa do sterilnog materijala, kao i o instrumentima prema vrsti operacije. Teško ali zanimljivo – svaki dan nešto novo! Stanovala sam blizu bolnice, pa sam znala naveče doći od kuće da vidim da li sam sve pripremila prema programu za sljedeći dan. Bili su to dani velikog uzbuđenja, ali i ponosa, posebno kada sam instrumentirala mom poštovanom i dragom direktoru dr. Dušanu Deklevi, kojem svi mi dugujemo zahvalnost za očinsku brigu koju je – uz svoj odgovorni posao – vodio o nama, našem odgoju i stručnosti. Hvala njemu i svima koji su nam tokom našeg školovanja nesebično dali dio sebe.

...Nakon godinu dana rada na Cetinju, moj životni put vodi u Hrvatsku, gdje sam posljednjih 25 godina svog radnog vijeka provela u Domu zdravlja Križevci.